VINCENC SAMEŠ

Rok 1918 v Třebíči

Rok 1917 byl rozhodujícím obdobím pro zdar československého odboje a osvobození národa. Byla dokončena výstavba zahraničního vojska, v jehož řadách bojovalo několik set třebíčských občanů na všech frontách první světové války, přes všechny potíže bylo upevněno postavení Československé národní rady v Paříži, výbuch březnové revoluce v Rusku vedl k obnovení parlamentního života v Rakousku, čímž zástupcům českého národa, byť zvoleným za jiných podmínek a nevyjadřujícím tedy plně vůli lidu v roce 1917, bylo umožněno projevit po revolučním a protirakouském májovém manifestu českých spisovatelů vůli národa.

Pro další vývoj v následujícím roce 1918 bylo i v Třebíči nejdůležitější sociální napětí, které bylo způsobeno jednak ohlasem ruské revoluce, nejdříve březnové a pak i listopadové, jednak katastrofální situací hospodářskou a vyživovací. Nesnesitelná bída měla ovšem za následek i mravní rozvrat a ztrátu správného vztahu občana k občanu. Vykořisťování nemajetných těmi, kdož měli snadnější přístup k potravinám a předmětům denní potřeby, bylo stále surovější, naproti tomu zejména městské obyvatelstvo samo se obracelo na venkov s nabídkami méně potřebných věcí, tabáku, prádla, šatstva, šperků výměnou za brambory, mouku, máslo a tuky. Ceny všech potřeb byly sice úředně stanoveny,[1]) ale pokud ovšem zboží docela nezmizelo, nebyly dodržovány. Např. úřední cena žita byla 35 K za q, ale pod rukou se prodávalo za 800 K.[2]) Maximální ceny samy byly upravovány, aniž by se současně zvýšily mzdy a platy. Cena hovězího masa stoupla z 1,80 K v roce 1914 na 18 K v roce 1918, vepřové z 2,60 K na 20,— K, sádlo z 1,80 K na 80 K, mouka z 0,38 K na 1,64 K, cena brambor stoupla do roku 1918 trojnásobně, cena másla z 3,80 na 50 K, cena vejce z 8 haléřů na jednu korunu, tedy asi dvanáctkrát. Ještě hůře bylo s textilem, šatstvem a prádlem, které si mnohé rodiny nemohly vůbec koupit, čímž trpěly nejvíce děti. Především ke zlepšení péče o děti byla organizována svépomocná národní akce, zvaná České srdce. Propagátorem této akce byl prof. Jan Máchal. Sbírky pro České srdce, jichž se horlivě účastnili studenti gymnasia, byly pak od začátku roku 1918, spolu se sbírkami na stavbu sirotčince, úspěšnou konkurencí sbírek na různé válečné účely.[3]) Není divu, že touha po míru sílila a dělala rakouským

úřadům těžkou hlavu. Mírový projev sice umírněné, ale přece působivé formy měl po zahájení rakouského parlamentu dr. Bohumír Šmeral. Strana sociálně demokratická byla zpočátku hlavním nositelem myšlenky, že válku nutno co nejdříve ukončit, a proto vláda přikazovala okresním hejtmanstvím, aby sociálně demokratická mírová propaganda byla poněkud omezena.[4]) Byly dávány i pokyny, jak dalece je možno připustit projednávání otázky míru ve veřejnosti a v tisku. Vedle stále otevřenějších projevů proti válce byl dokladem odporu také vzrůst počtu vojenských zběhů, který vzrostl nakonec tak, že dezerce se stala v Třebíči prakticky beztrestnou. Jestliže se někomu podařilo vyhnout se při častých vojenských odvodech nebo i po nich vojenské službě — bohužel korupce zde hrála svou úlohu — stával se takový občan terčem anonymních udání (Ant. Pavlík z Třebíče, Karel Padrta, Ant. Zejda z Přibyslavic aj.).[5]) O náladě obyvatelstva byla vláda dobře informována a nejvyšší úřady své souhrnné poznatky zase sdělovaly okresním hejtmanstvím. Nejběžnějšími informátory byli četníci, ale i z řad občanstva přicházeli jednotlivci, buď ze zištných důvodů nebo aby pouze projevili své Rakousku příznivé smýšlení, jako např. vladislavský farář A. Tvarůžek, zemský poslanec, který upozorňoval hejtmana na nepříznivý ohlas pokusu o zavedení němčiny jako státního jazyka.[6]) Udavači byli i nečetní třebíčští Němci. Poštovní úředník Viktor Fundulus upozornil, že účetní firmy Jellinek a spol. Jan Spilka dostal pohlednici s velezrádným obsahem, tehdejší ředitel německé měšťanské školy J. Sch. pokládal za svou povinnost oznámit, že 13letý žák německé měšťanské školy Josef Zejda se dopustil urážky německého císaře.[7]) Student Otto Přibík, syn borovinského továrního úředníka, sdělil četnictvu, že u borovinského železničního přejezdu vyslechl neznámé dělníky, kteří četli leták o tom, že ruští dělníci svrhli carismus a že naši dělníci to musí udělat stejně a že musí zastavit práci.[8])

Okresní hejtman se snažil tyto případy vyřídit pokud možno smírně, nechtěl, aby jeho úřad ztratil i poslední zbytky autority, a nutno říci, že se mu to dosti dařilo. Např. 6. července 1917 se shromáždilo pod okny hejtmanství, které bylo tehdy na náměstí, asi 1200 až 1500 osob, většinou ženy, které protestovaly proti špatnému zásobování. Hejtman si zavolal zástupce dělníků a ve spolupráci s tehdejším třebíčským starostou dr. Karlem Přerovským podařilo se mu nespokojence uklidnit, prý v takové míře, že mu dělníci vyslovili důvěru a ženy na ulici mu dokonce připravily ovace! Přitom nebyl v Třebíči během demonstrace ani jediný četník, což hejtman připomněl místodržiteli, když žádal o doplnění počtu četníků na četnické stanici v Třebíči.[9])

Na začátku roku 1918 se nálada obyvatelstva zřejmě změnila. I z venkova přicházely anonymní dopisy, urážející císaře i vládu. Úřady se bály sabotáží,[10]) upozorňovaly majitele továren na množící se počet požárů továrních objektů a vyžadovaly opakovanou kontrolu protipožárních opatření.[11]) Od počátku ruské revoluce sílila aktivita socialistů, v obyvatelstvu i menší příčiny vedly k podrážděnosti.[12]) Od umírněné demokracie, jak říká úřední informace, obyvatelstvo stále více se přiklánělo k socialismu. I mezi státními zaměstnanci se musil nutně projevovat vliv nejen pokroku národních snah, ale i špatná sociální situace. Otázka platová, vedle jiných, se diskutovala i na třebíčském hejtmanství. Hejtman dokonce hlásil místodržitelství, že kancelářský oficiant nebude moci vykonávat po delší dobu službu, protože onemocněl podvýživou![13]) Během celého roku působili na smýšlení obyvatelstva vojáci, kteří se vraceli z ruských zajateckých táborů a prováděli prý bolševickou agitaci.[14])

Náladu nemohly pozvednout poměry na trhu potravin. U třebíčského hejtmanství byla již dříve zřízena hospodářská rada, vlastně komise, která měla projednávat za účasti zástupců obchodníků, zemědělských odborníků a zástupců dělníků otázky zásobování. Nikdo však nemohl napravit stav, který se zhoršil po neúrodě r. 1917. Desátého ledna 1918 hospodářská rada, aby prý předešla úplnému vyčerpání zásob, se rozhodla snížit dávky pro venkovské obyvatelstvo, a to opětovně. Zásobování palivem bylo rovněž nedostatečné, dovoz uhlí stačil krýt potřebu asi z jedné desetiny.[15]) Okresní hejtmanství stíhalo přísněji — ale stále ne tak přísně, jak by se v zájmu veřejného zásobování slušelo — zásobovací přestupky, neodvádění přebytků másla, domácí porážky, nevyvěšení válečných přikázání o zásobování a ceníků, nedodržování mlecích předpisů, zkrmování otrub, výrobu mýdla ze sádla. V březnu projednávala hospodářská rada stále se zhoršující stav zásobování, stoupání cen, vybíjení dobytka zejména po neuvážených a bezohledných rekvizicích pícnin. V dubnu 1918 hospodářská rada již s větší odvahou poukazovala na přísné rekvizice dobytka na okrese, zatímco v alpských zemích stav dobytka zůstával nedotčen. Při zásobování masem řezníci odmítali prodávat těm, kteří u nich dříve pravidelně nekupovali, a proto se přikročilo k rajonizaci. Zajímavé je, že bída některých rodin už koncem roku 1917 byla taková, že v obecní prodejně — obdoba dnešního tzv. nuceného výseku — bylo maso vydáváno některým rodinám podle tří skupin: nejchudší dostávali příděl masa zdarma, ve druhé skupině za 2 K za kg, ve třetí skupině za 3 K.[16])

Jako všude jinde i v Třebíči došlo 21. ledna 1918 k obecné stávce na protest proti zásobovacím obtížím a vývozu potravin z našich zemí. Iniciátory byli centralisté. Stávka, která při delším trvání by mohla být prostředkem k urychlení konce války, v Třebíči skončila, když vůdcové ostatních politických stran po dohodě s brněnským poslancem Stejskalem vyzvali dělnictvo 23. ledna k opětnému nastoupení práce. Hnutí jednou zahájené však již neustalo a aktivita všech v Třebíči existujících stran trvala.[17]) Projevovaly se snahy sociálně demokratické strany, a to obou směrů, působit na dělnictvo, aktivně pracovala i strana národně socialistická, která svým členem ovládla okresní nemocenskou pokladnu, vznikaly i nové politické organizace. Podle rakouského spolkového zákona byly veřejné schůze okresnímu hejtmanství pouze oznamovány, o povolení k vylepení plakátů bylo nutno žádat.

U třebíčské buržoazie se projevovala snaha sjednotit všechnu politickou činnost pod jednou firmou, jak je vidět z oznámení Lud. Doležala, ředitele škol v. v., že svolává na 14. ledna 1918 důvěrnou schůzi zástupců politických stran v Třebíči, aby se poradili, jaké stanovisko zaujmout k založení jednotné české demokratické strany. 3. března místní odbočka Československého sdružení dělníků obuvnických chtěla uspořádat schůzi lidu s projevem tajemníka České obce dělnické v Praze Jos. Svozila na téma Český socialismus a jednotná odborová organizace, ale hejtman povolil pouze spolkovou schůzi vzhledem k vyhlášenému výjimečnému stavu.[18]) 17. března 1918 však konal Svaz českých obuvníků v Rakousku veřejnou schůzi s programem zaměřeným již do poválečné budoucnosti, Zkušenosti dělnictva obuvnického za války a příští náš postup. Také odborářská organizace křesťansko-sociální se snažila získat dělnictvo třebíčských závodů aspoň do všeodborového sdružení křesťansko-sociálního.[20]) Konkrétní účel měla na konci března schůze Svazu československých obuvníků, konaná na Střelnici k projednání požadavků vůči závodům.[21]) Referentem na schůzi byl Bečvarovský z Brna.

Blížící se 1. máj způsobil neklid především mezi podnikateli, kteří se snažili získat dělnictvo malými ústupky v otázkách mzdových, ale obávali se, že by dělnictvo mohlo po májových oslavách zasáhnout do vedení podniků. Proto bez vědomí hejtmana požádali o vojenskou asistenci, neboť nedůvěřovali ochraně dosud jim poskytované četnictvem. Naproti tomu okresní hejtman hleděl udržet za každou cenu klid a snažil se dosáhnout dohody o oslavě 1. máje se zástupci dělnictva, především se zástupci dělníků méně radikálních. Proto také projevil továrníku Budišovskému svou nespokojenost s povoláním vojenské posily. Ještě před 1. květnem, a to 21. dubna, uspořádali sociální demokraté, Politický klub pro Moravu, zastoupený Vlastimilem Tusarem z Brna, veřejnou spolkovou schůzi na Střelnici s programem „Všeobecný mir, chléb a sebeurčení národní".[22]) Vlastní oslavy 1. máje připravoval národně sociální politický klub v Třebíči v dohodě s ostatními stranami. Referát, který převzal tajemník Jindřich Štulík a poslanec Stejskal z Brna, měl se zabývat všeobecným mírem, sebeurčením národů, osmihodinovou dobou pracovní, sociálními a hospodářskými požadavky pracujících, otázkou třídního boje a společného postupu socialistických stran. Před schůzí měl být průvod od novodvorské Papírny k radnici, před níž se měl projev konat. Večer měla Beseda Palacký zahrát hru O. Fastra „Práci čest". Hejtman nemínil nijak otevřeně zasahovat do oslavy, přece se však snažil zmenšit závažnost shromáždění tím, že žádal, aby se schůze konala v uzavřené dvoraně Národního domu. Pořadatelé na jeho návrh přistoupili, ale nakonec se tábor přece konal na náměstí, a to nejen za účasti dělnictva, ale i studentů třebíčských škol, kteří byli na závadnost účasti na táboru lidu upozorněni svými profesory takovým způsobem, že upozornění pochopili jako výzvu k účasti.[23]) Na 1. května oznámil pořádání spolkové schůze také politický spolek Pokrok, jehož předsedou byl tehdy Frant. Jezerovský, a to na zahradě Dělnického domu. Konečně také Politický klub československý pro Moravu chtěl uspořádat schůzi na Střelnici, kde poslanec Stejskal měl hovořit asi na stejné téma, jaké ohlašoval národně socialistický klub.[24])

Oslavy 1. máje byly dokladem, že všechny politické strany v Třebíči jsou nejen živé, ale že chtějí postupovat v nastávající době společně, i když si zachovají svou samostatnost a budou rozpory, které jsou mezi nimi, přecházet mlčením. Přesto se vytvořila v Třebíči ještě jedna strana, a to Česká státoprávní demokracie, jejíž ustavující schůzi svolal na 4. května 1918 ředitel škol Jos. Vacek.[25]) Třebíčské politické organizace a jejich fukcionáři samozřejmě působili i v třebíčském okolí. Politický klub pro Moravu uspořádal 2. června schůzi ve Starči a se stejným zaměřením 9. června v Třebíči. O otázkách týkajících se politického vývoje, války, míru a výživy promluvili poslanec Karel Vaněk a Františka Dočekalová.[26])

Oslavy Husovy byly další příležitostí, aby politické strany v Třebíči společně mobilizovaly své přívržence. Svolavatelem se stal lékař MUDr. Method Svoboda, na schůzi mluvil dr. Hynek Bulín z Brna, Jan Jílek za křesťansko-sociální stranu, František Staněk za stranu agrární, dále vystoupili Leopold Němec, František Němec a Jaroslav Stejskal. Jména řečníků se později objevují, pokud byli z třebíčského okresu, jako jména členů Okresního národního výboru při říjnovém převratu. Dá se tedy soudit, že již počátkem července bylo vystoupení Národního výboru v Třebíči připravováno. Večerní program vzpomínky na M. Jana Husa byl spíše kulturní, přednesena byla přednáška o významu Husově, báseň Jana Rokyty Jan Hus a Macharova báseň Husova matka.[27])

Zatím se hospodářská situace stále zhoršovala a stávala se naprosto neúnos-

nou, protože stále větší okruh osob nemohl si vzhledem k drahotě koupit dostatečné množství potravin. Je s podivem, že neustálé požadavky po zvýšení mezd, ať již na obuvnických schůzích vyhlašované, nebo jinými obory, např. železničními zaměstnanci ve Studenci a Okříškách předkládané, nevyústily v dělnickou stávku. Třebíč byla tehdy městem klidným a docela se lišila od Třebíče v roce 1920.[28]) Než tíseň nutila přece, aby byly svolávány aspoň protestní schůze. 15. srpna Národně sociální klub uspořádal veřejnou spolkovou schůzi, na které opět zástupcové všech stran referovali o otázce zdražení chleba. Situace byla opravdu hrozná. Jednoduchý oběd za 5,50 K si nemohl koupit v hostinci ani dělník ani nižší úředník, obyčejná polévka stála již 0,80 K. Ženy demonstrovaly za zvýšení podpor pro rodiny vojáků, pro něž stát neměl dostatečných peněžních částek a snažil se proto přesunout výživu rodin vojáků a pozůstalých po padlých na veřejnou dobročinnost, tedy vlastně na almužnu. Již r. 1914 se vytvořilo ve Vídni komité pro vdovský a sirotčí fond po padlých vojínech, který měl zemskou sběrnu v Brně a okresní sběrny v Třebíči a Náměšti. Výnos sbírky byl ponechávání ze 75 % v okrese, 25 % odváděno do Brna. V r. 1916 bylo na třebíčském okrese vybráno pro tento účel něco přes 15 000 K, r. 1917 skoro 17 000 K, v r. 1918 jen asi 10 000 K. Směšné částky, když uvážíme počet pozůstalých a jejich bídu a když uvážíme, kolik se ztratilo v rukou nejvyšších funkcionářů dobročinných organizací, což bylo tehdy obecně známo.

Prázdná skladiště a stále nové požadavky vojenské správy na zásobování ze zemí českých způsobily, že ve dnech 26. a 27. dubna byly na okrese prováděny další vojenské rekvizice obilí a brambor.[29]) Tentokráte musili rolníci odevzdat vše, i obilí připadající na jejich vyživovací dávky i na setí, za slib dovozu obilí z Ukrajiny. Pozdní mrazy, které se dostavily až v červenci, zhoršily vyhlídky na úrodu v roce 1918. Hejtman se snažil působit na veřejnost a především na starosty venkovských obcí výzvou, uveřejněnou v úředním listě, která ukazuje nejen naprosté nepochopení nálady venkova, ale také bezmocnost úřadů v otázkách zásobování. Hejtman poukazoval na to, že přes všechny tresty se vyvážejí potraviny z okresu, přičemž vlastní obyvatelstvo trpí nedostatkem. „Ten, kdo má všeho dost, kdo může hříšné peníze zaplatit, užije másla, které se překupníky z okresu vyváží." Hejtman podotýká, že jistě nebude nikdo chtít, aby otec neposlal synovi máslo, ale nemůže se přehlížet, jestliže rolník ve své zaslepenosti prodává překupníkovi. A varuje příslovím: „Hladový žaludek nebojí se kyje."

Marně také o těžké situaci jednala hospodářská rada okresu. 16. srpna protestovala proti zdražení chleba a mouky, jímž bylo postiženo zejména dělnictvo. Brambor se mohlo vydávat jen ½ kg na osobu a týden. Rada se zastala drobných lidí z měst, zejména z Brna, kteří si vezli jen malé množství potravin pro vlastní potřebu, a požádala hejtmana, aby revizní orgány na železnici stíhaly jen spekulanty. Jeden úspěch jednání okresní hospodářské rady přece jen mělo, že totiž třebíčské podniky se zavázaly, že budou hradit svým zaměstnancům rozdíl mezi starou a novou cenou mouky. Rovněž městská rada učinila opatření, aby se nejchudšímu obyvatelstvu dostalo mouky za staré ceny. Nevíme ovšem, jak dalece dostáli továrníci svým závazkům v této věci a jak bylo postaráno o lidi, na které se nevztahovala ani pomoc zaměstnavatele ani pomoc města.[30]) Že všechna opatření proti vývozu potravin z okresu byla marná, je vidět z toho, že o měsíc později se mluvilo ve vyhlášce hejtmanově znovu o sobeckosti a lakotě mnohého zemědělce, který se odvažuje žádat od kupujícího nejen předměty denní potřeby, ale vše, luxusní předměty, i snubní prsteny.

Zatím události dozrály. Katastrofa ústředních mocností byla neodvratná, rakouský císař Karel neuspěl při žádném pokusu o záchranu své třebas okleštěné říše. V poslední chvíli byly odváženy z Čech a Moravy potraviny. Proti tomu uspořádal Národní výbor protestní akce 14. října, spojené se stávkou. Jako jinde i v Třebíči došlo toho dne k mohutné demonstraci, která ukázala vůli lidu nejen dosáhnout svobody ve vlastním státě, ale dosáhnout republiky, a to socialistické. I když prohlášení republiky nemělo tehdy ještě dalších politických důsledků, přece nálada v Třebíči dlouhou dobu a zejména 14. října byla velmi napjatá. Příslušníci zeleného kádru, jak se říkalo dezertérům, odvažovali se již delší dobu chodit v Třebíči skoro veřejně. Byli-li odvezeni — za častého odporu občanstva — do Jihlavy, odešli od útvaru co nejdříve, a to se zbraní. Četníci již nestačili a jen nejaktivnější z nich bez ohledu na budoucnost proti dezertérům vystupovali. Podobný případ se stal i odpoledne 14. října na náměstí, kdy mělo dojít k zatčení zběha za účasti jednoho z německých vojáků, kteří byli do Třebíče posláni.[31]) Četník i voják byli zbiti, k intervenci vojenské asistence na zákrok hejtmana nedošlo a vojsko, které pak nesmělo již vycházet ze svých ubikací v hotelu Habsburg (dnešní Slavie), odjelo z Třebíče 20. října 1918.

Období do skutečného převratu 28. října bylo dobou očekávání. V té době bylo dokončeno sestavení Okresního národního výboru v čele s prof. Máchalem Převahu měli příslušníci měšťanských stran, silně a vlivně byl zastoupen statkářský venkov; pokud byli členy národního výboru příslušníci socialistických stran, výše kladli otázku národní než třídní. Ostatně teprve dodatečně jejich počet byl zvýšen.[32]) Okresní hejtman nečinil nejmenších obtíží a přihlásil se ke spolupráci s národním výborem, rovněž četnictvo slíbilo věrnost novému státu československému. Třebíč byla očištěna od všech symbolů rakouské monarchie, k výměně osob téměř nedošlo. Byli ovšem vráceni na svá místa ti, kteří byli za Rakouska pro politické delikty odsouzeni nebo jinak perzekvováni, jako byl správce poštovního úřadu Slabák, listonoš Růžička aj. Na krátký čas vrátil se z koncentračního tábora v Drozdově Theodor Koutek, třebíčský rodák, usazený jako profesor tělocviku v Srbsku, do škol se vrátili učitelé, kteří byli v r. 1915 odvezeni do rakouských sběrných táborů a byli propuštěni až po amnestii r. 1917. Z Třebíče to byl učitel Bohumír Svoboda, ze Slavíček Alfred Nevrtal, z Hartvíkovic Jaroslav Nováček, z Náměště Frant. Schildberger, dále z Třebíče Alois Plott a Rudolf Dvořák, který válku trávil ve vojenském trestném komandu, Miroslav Pospíšil, z Budišova Otakar Kousal, který se znelíbil českým hlášením při odvodech, z Benetic Theodor Nahodil. Učitelé Viktor Maurer a František Brabenec, označení jako politicky nespolehliví okresním hejtmanstvím, musili konat vojenskou službu za zhoršených podmínek. Třebíčané, kteří ve velkém počtu vstoupili do zahraničního československého vojska na Rusi, ve Francii a Itálii a jichž osudy by si vyžadovaly samostatného článku, vrátili se domů většinou teprve roku 1920.

Myšlenky, které nebyly prosloveny při slavnostní příležitosti 29. října 1918, kdy v Třebíči byl převrat proveden, byly řečeny na táboru lidu 3. listopadu 1918. Z balkónu domu, který tehdy stál na místě dnešní spořitelny a Státní banky, zahájil tábor tajemník sociálnědemokratické strany směru Šmeralova Otto Rydlo. Pojednal o otázkách sociálních, pro vrátivší se vojáky žádal zaměstnání, osmihodinovou dobu pracovní a vehementně požadoval vrácení velkostatkářské půdy národu. Vedle něho mluvili dělníci Klar z Brna, Iša z Třebíče, za národní socialisty J. Štulík a jménem Okresního národního výboru prof. Jan Máchal. Bylo

nesporně místním úspěchem socialistů v Třebíči, že k zavedení osmihodinové doby pracovní došlo v Třebíči ještě dříve než revoluční Národní shromáždění odhlasovalo příslušný zákon. Nakonec jen jako poznámku uveďme, že dvě stě dobrovolníků pomohlo 3. listopadu 1918 zajistit se zbraní v ruce Jihlavu českému státu.

Přítomný článek nevyčerpává všechnu látku, kterou by bylo možno uvést k rušnému roku. Je spíše vzpomínkou a připomínkou chvil, kdy Československá republika, a to v době plné sociálních a jiných nevyřešených rozporů, začínala před padesáti léty svůj život. Události jednoho roku nepodávají ovšem ucelený obraz města za první světové války. Nevšímal jsem si vývoje od r. 1914, hospodářského dění v Třebíči, obtíží správy města, jeho zatížení povinnostmi válečnými v souvislosti s péčí o raněné, o polské a italské vystěhovalce, ani kulturního dění. A to snad zatím brání plnému a jasnému porozumění toho, co výše bylo jen nadhozeno.

Okresní archiv v Třebíči

POZNÁMKY

[1]) Obecní kronika podklášterská, str. 88, Okresní archiv Třebíč.
[2]) Tamtéž, str. 96.
[3]) Okresní archiv Třebíč, fond Okresní úřad Třebíč, registratura, 13/10 N, čís. inv. 1681.
[4]) Týž fond, presidiální registratura, katalog. č. 1950—1952, č. inv. 550.
[5]) Tamtéž, č. 1957, 1959, 1960.
[6]) Tamtéž, č. 1970.
[7]) Tamtéž, č. 1974 a 1976.
[8]) Tamtéž, č. 1982.
[9]) Tamtéž, č. 1989.
[10]) Tamtéž, č. 2002.
[11]) Tamtéž, č. 2022.
[12]) Tamtéž, č. 1994.
[13]) Tamtéž, č. 2021
[14]) Tamtéž, č 2023—2025.
[15]) Úřední list okresního hejtmanství Třebíč, 1918, str. 5.
[16]) Jihozápadní Morava roč. 1917, čís. 44, str. 4.
[17]) J. Mejzlík, Dělnické hnutí na západní Moravě do založení KSČ, Havlíčkův Brod, 1957, 194n.
[18]) Okresní archiv Třebíč, fond Okresní úřad Třebíč, registratura 13/2 N, č. inv. 1681.
[19]) Tamtéž, 13/4 N, č. inv. 1681.
[20]) Tamtéž, 13/6 N, č. inv. 1681.
[21]) Tamtéž, 13/7 N, č. inv. 1681.
[22]) Tamtéž, 13/9 N, č inv. 1681.
[23]) Tamtéž, 13/11 N, č. inv. 1681, Obecní kronika podklášterská (viz pozn. 1), str. 92.
[24]) Tamtéž (registratura), 13/12 N, č. inv. 1681.
[25]) Tamtéž, 13/14 N, č. inv. 1681.
[26]) Tamtéž, 13/16 N, č. inv. 1681.
[27]) Tamtéž, 13/19 N, č. inv. 1681.
[28]) Tamtéž, 13/18 N, č. inv. 1681.
[29]) Obecní kronika podklášterská, str. 92.
[30]) Úřední list okresního hejtmanství Třebíč, 1918 č 9, str. 19.
[31]) Obecní kronika podklášterská, str. 95.
[32]) O složení a činnosti Okresního národního výboru v Třebíči psal J. Sýkora, Národní výbory na Třebíčsku, Sborník prací Pedagogického institutu v Brně 3, 1963, str. 99nn. Proto v tomto článku neuvádíme podrobnosti.